

Botaniska strövtåg i Ludvikatrakten 2007

Gunnar Eriksson, Grillby

Man hinner som bekant inte så mycket på en sommar. Här i Enköpings-trakten där jag hamnat kräver projekt Upplands flora min tid. Men en sommar utan några besök i min hemtrakt kring Ludvika känns otänkbar. Det blev i fjol fem utfärder i barndomstrakten, alla fyllda av fina upplevelser. Ifall berättelsen om dem kan roa någon annan är förstås inte lätt att säga.

Första gången var **den 29 maj**. Dryga två timmars bilresa upp till bror Henry i Ludvika fullbordas med kaffe och dopp med utsikt över hans spännande trädgård. Vegetationen hade inte hunnit så långt, men jag ville komma upp medan maskrosorna ännu blommade. Inte för att jag är expert, men året innan hade en överblommad maskros nära Lövtjärns kalkbrott sydväst om Nittkvarn gjort mig nyfiken. Den satt i alldeles ”naturlig” terräng, en fuktig sluttning i sällskap med finheter som svinrot och hårstarr. Kanske den kunde vara något avvikande från det vanliga ogräset? Platsen ligger vid trumman över bäcken som rinner från Östra Lövtjärn. Maskrosen fanns kvar men såg litet vanligare ut än jag hoppats. Att ytterholkfjällen slöt tätt om korgen, verkade ju intressant, men sedan ett exemplar legat i växtpressen hade de böjt sig utåt neråt på vanligt ogräsmanér. Den får vara för mig, men platsen var lika fin som vanligt, stigen med månlåsbräken och vinterståndare av de båda gentianorna kunde uppletas, liksom stenvarpen vid tjärnens strand, där jag 2006 var med när Jan-Olof Hermansson plockade fram små gnetiga lavar, nya för Dalarna.

Vi, dvs. Henry, Staffan Lindh och jag, tog landsvägen från Nittkvarn norrut och stannade till i Djupdalen före avtaget till Bringsjöberg. Snön som kan ligga kvar till midsommar under den kalldrypande nordbranten var borta i år, och jag klängde i stupet i hopp om att få se någon tuva av svartstarren, den märkliga gästen här långt från fjällen. Men den kunde inte upptäckas - troligen var jag för tidigt ute, men det är inte säkert att den finns kvar.

Samma bekymmer vållar dvärglåsbräken vid Burängsberg. Än en gång granskade vi uppforsbacken där jag var med om att finna den 1993, och där ett exemplar hittades högre upp för ett par år sedan av

den tålmodige Paul Sand, men nu förgäves. Platsen för de fyra arterna mån-, topp-, rut- och höstlåsbräken besöktes också, som varje år, men torkan hade hämmat tillväxten. Vi insåg att platsen borde röjas från påträngande ljung och gråalssly - och suckade.

Nästa besök, **den 14 juni**, blev en av årets verkliga botaniska höjdpunkter. Vi hade stämt träff med Inge Palmqvist och i hans sällskap fick vi en uppvisning i den högre skolans daggkåpevetenskap och en stor portion eldande entusiasm på köpet. Vi styrde längs Grängesbergsvägen till avtaget mot Hällsjön och stannade i uppførsbacken före Björnberget. Och vi hann knappt ur bilen förrän Inge förtjust kunde påvisa åtminstone sex olika arter *Alchemilla* (det gick undan så jag hann kanske inte skriva upp alla): *acutiloba*, *monticola*, *subcrenata*, *micans*, *sarmatica*, *baltica*, de två sista totala överraskningar för mig. Inge förklarade att *sarmatica* var känd sen länge från de här trakterna, men att *baltica* förr inte noterats mer än en gång från Dalarna (Snösjöns kalkbrott) och då på tvivelaktiga grunder. Nu hade han funnit den gåtfulla arten i hela Gagnef och flera andra Dalasocknar. Det skulle visa sig att den fanns med på flera av våra anhalter under dagen. Nästa stopp blev vägkanterna ovan Pullro, några hundra meter längre fram med *glabra*, *sarmatica* och *baltica*. Vi gjorde en avstickare mot Södra Enkullen där Henry snokade upp en märklig mynta, ännu inte blommande i en bäck. Uppe vid ett torp fick vi *Alchemilla murbeckiana*, ännu en ny bekantskap. En bit före Hällsjön signalerade Inge *baltica* igen. Sedan tog vi vägen förbi Snöån och kom in på skogsvägarna kring Aspmoren och Laggbyn. Abortjärnstorpets vägkanter och fält gav *murbeckiana*, *glabra*, *monticola* och *acutiloba*. På en vacker gåsbetad P-plats vid Vallsjön växte enligt Inge *sarmatica* och *glabra* och vid vägkorset mot Åstjärn *wichurae*. Vi drog vidare söderut via Nyfors (jätteloka) på timmerbilvägarna och gladdde oss i Kurrbyn åt *subglobosa*, som vi inte sett förut och vid Gräsbergets nedre gård åt *wichurae* och *micans* tillsammans med lentåtel, tibast, krollilja, svinrot och mästerrot. Vid övre gården stod finnklinten i tveksam knopp och fältarven blommade. Båtplatsen vid Lilla Djurlången bjöd på *micans*, *baltica*, *glabra*, *monticola*, *acutiloba* och *sarmatica*. Framme vid vägskälet mot Malingsbo hade vi passerat bron över Hedströmmen där Inge som brobyggare haft mycket att beställa, och vid vägskälet hittade han *micans* och *sarmatica* på nytt. Väl hemma i Ludvika igen påpekade Inge att Gunnar Björkman, min fältbotaniske läromästare, hittat *Alchemilla heptagona* vid stadens

kyrka. Vi fick under vår guides ledning se att den växte där fortfarande. Ja detta var en duvning av angenämaste slag. Synd bara att min sjuttio-sexåriga hjärna är för tillkorkad för att ta någon lärdom. Men Henry och jag är evigt tacksamma för att Inge tog sig tid med våra botaniska jaktmarker och för att vi fick lära känna en verklig stöttepelare i Dalafloran.

Följande utflykter bjöd inte på sådana nyheter men var minnesvärda för det. **Den 18 juli** for Henry, Staffan och jag via Laxsjön till vägnätet norr om Gammelgårdssjön och västerut. Jag hade trott att just sluttningarna norr om sjön skulle vara botaniskt rika, men det var de inte. Ger man sig ut i de här trakterna börjar en magnet att dra, och det dröjer inte förrän man utan att egentligen vilja det hamnar i den nästan mytomspunna Lindbastmoratrakten. Jag minns när på 1950-talet jag och Uno Gezelius här kom in i en granskog som var smockfull med guckusko. Nu finns bara rester kvar, men märkliga fynd görs. Det senaste är väl nästroten, funnen av Anders Janols. Något så fint hittade vi inte, men vi gav oss på stela ben ner i den fuktdrypande sluttningen med nu rätt vuxna unggranar, förrådiska hålor och diverse snubbligt trädbråte där ett fint bestånd av den ståtliga stora låsbräken hittades av samme Janols. Nu blev ett mindre exemplar utan sporax det enda vi kom på. Det säger väl inget om det faktiska beståndet. Efter välbehövligt fika strosade jag uppför stigen ovanför körvägen mitt emot låsbräkenlokalen och fann att granskogen var full av arter som underviol, blåsipppa och värärt. Hur stort är egentligen det kalkpåverkade området här uppe?

Vi stannade till vid vägen mot Grangärdes Hästberg vid vägskiljet mot gården i Lindbastmora, och jag kunde i de trevliga vägkanterna göra en lång artlista, men skall här bara nämna sådana goda ting som fläckigt nyckelblomster, ängsgentiana, vildlin, vit sötväppling, slåtterblomma (måste med fast den är så vanlig här uppe), dvärglumner och brunklöver.

Den 4 augusti. Staffan, Henry och jag tog oss till Nyckelmyren, där det ligger en liten flygplats. Myren är en före detta slåttermyr, skulle jag tro, utdikad och gräsbevuxen med öppen mark långt vidsträcktare än själva det anlagda flygfältet. En storblommig ögontröst, hårig men utan glandler, fick passera obestämd. Strax söder om fältet, nära ett försvunnet ödetorp trodde jag mig ha sett *Trollius* i min ungdom, och för att hedra denna tidskrift letade jag upp växten. Här är vi rätt nära de höglänta delarna av Hällsjöområdet, där arten trivs särskilt bra. Den är annars inte särskilt vanlig i Västerbergslagen. Snart var vi på nytt vid

Södra Enkullen och tittade till den mystiska myntan i bäcken, men den var ännu inte i blom. I pressen såg jag att den var starkt hårig med vitaktiga hår - är det en åkermynta trots allt? Vid bilen hittade vi nu blommande jungfrulin. För att komma härifrån till det strax ovanför belägna Skommartorp får man göra en halvmilslång kniptångsrörelse runt de högsta delarna av Enkullenkomplexet. Man hamnar på den gamla kronvägen, som Linné tog när han reste till utlandet från Falun och bilen fick skaka uppför en vådlig, starkt söndereroderad backe innan vi kom fram. Där hade en tidigare ägare planterat in hassel, ek, parkolvon, lönn och bärmispel som tagit plats vid sidan av den mycket äldre asken som stod där som ett vårdträd. Dessa träd och buskar såg ut att trivas bra här uppe på cirka 350 meter ö.h. i en lätt nordsluttning. Vitt blågull, mästerrot och kanske rödfibbla tillhörde väl de sedan länge etablerade torpväxterna. Här fanns också vackert blommande pipdån - inte så vanligt på trakten, skulle jag tro.

Dagens klo blev väl ändå besöket vid det mäktiga kalkbrottet vid Snösjön. Det är väl 18 år sedan Staffan och jag hittade stor låsbräken här, ett enda exemplar, men ett lejon, 40cm högt. Vi har följt denna stolta ensling genom åren och ständigt återfunnit den på samma plats och minst lika reslig, men inte de senaste åren. Det var därför en stor glädje när Henry nästan genast fick syn på den i den allt brätigare, svårframkomliga terrängen. Den betecknar, på ett fynd när, artens återinträde i Dalafloren, samtidigt med återupptäckten i Rättvik (se Trollius 9, 1989).

Den 22 augusti. Henry och jag började utflykten vid hans stuga, belägen vid Gonäsåns utlopp i Väsman. En skäggklocka bland träden på tomten, långt från rabatterna (där den inte odlas) väckte våra obesvarade frågor. Vi gjorde sedan ett nytt besök i Pundbackarna med sina fyra låsbräkenarter. Om vi var för tidigt ute på försommaren så var vi för sena nu men kunde i alla fall i vår egenskap av floraväktare räkna in tolv topplåsbräknar och en höstlåsbräken. Småningom hamnade vi vid Aspfallet, där ett naturreservat planeras. Vi gick litet vilse i den spännande, ravingenombrutna storskogen. Det bästa vi såg var lunglav på en asp, men där döljer sig säkert mycket fler sällsamheter.

Sen var den Dalasommaren över för min del. Med litet tur skall det väl kunna bli tjugofyra stycken till.